

Kabul Tarihi: 16/12/2019

Yayınlanma Tarihi: 31/12/2019

3-9 Yaş Arası Çocukların Resimlerinin Değerlendirildiği Çalışmaların İncelenmesi

Ali Can Başay¹, Fatma Abide Güngör Aytar²

Öz

Bu araştırmada, 1986-2016 yılları arasında 3-9 yaş arasındaki çocukların çizdiği resimlerin gelişimsel ve psikolojik (projektif) fenomenoloji açısından analiz edildiği çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Çocuk resimlerinin konu alındığı çalışmaların incelenmesi ve alanyazında nasıl ele alındığının belirli kriterler çerçevesinde belirlenmesi bu konuda büyük resmin görülmesine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede “resim çizme, çocuk resmi, çocuk resim çizimi” anahtar kelimeleri çerçevesinde Yükseköğretim Kurumu Uluslararası Tez Merkezi ve Dergipark Ulakbim Veri Tabanı üzerinde inceleme yapılmış ve 75 araştırmaya ulaşılmıştır. Belirlenen kriterler çerçevesinde toplam 53 çalışma (35 lisansüstü tez ve 18 makale) döküman analizi yöntemi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda, 3-9 yaş arasındaki çocukların resimlerinin incelendiği çalışmaların 2006 yılından sonra belirgin bir artış gösterdiği, araştırma örneklemelerinin 10-2400 arasında değiştiği, çocuklara en fazla “bir insan çiz” yönergesinin farklı formlarda verildiği, araştırmaya en fazla alınan örneklemin özel durumlarının anne babasından ayrı yaşayan çocuklar ile anne babası boşanma sürecinde olan çocuklar olduğu, araştırmacılar tarafından en fazla kullanılan veri toplama araçlarının ise “görüşme”, “aile/çocuk bilgi formu”, “anket” ile resim değerlendirmek için geliştirilen araçlar olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, resim çizimi, gelişimsel, projektif, resim değerlendirme

Analysis of Studies Interpreting 3-9 Year-Old Children’s Drawings

Abstract

In this study, it is aimed to examine the studies that the pictures drawn by children between the ages of 3-9 between 1986 and 2016 are analyzed in terms of developmental and psychological (projective) phenomenology. Analyzing the studies related to children’s drawings and determination within the frame of certain criteria of how they are handled in the literature will contribute to seeing the big picture on this point. Within this scope, following the research done with the keywords “drawing, drawing a picture, children’s drawings” on the Higher Education Institution International Thesis Center and Dergipark Ulakbim Database, 75 researches were reached. Within the framework of determined criteria, a total of 53 studies (35 postgraduate dissertations and 18 articles) were examined using the epistemological document analysis methodology. As a result of the research, it was seen that the studies interpreting the drawings of the children between the ages of 3 and 9 increased significantly after 2006; that the research samples ranged from 10 to 2400; that the children were mostly given in different forms the instruction “draw a human”; that the children mostly involved in this research were the ones with parents living separately or

¹ Uzman, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, a.can.basay@gmail.com

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü, abidegungor@gmail.com

with parents who are about to divorce; and that the data collection tools most commonly used by the researchers were “interview, family/children information form”, “questionnaire” along with the tools developed for drawing interpretation.

Keywords: Child, drawing, developmental, projective, drawing interpretation

1. Giriş

Resim çeşitli dışsal ve içsel engellere maruz kalmadan çocukların kendilerini ifade etmelerinin beklendiği ve erken çocukluk dönemini araştıran araştırmacılar tarafından sıkça kullanılan bir tekniktir. Bu teknik araştırmacıların araştırma motivasyonlarının temelinde var olan paradigmalardan fazlaca etkilenmektedir. Bu paradigmalarda çocukların çizdikleri resimlerin araştırmacılar tarafından ele alınma ve analiz edilme biçimlerini farklılaştırmaktadır.

Çocukların çizdikleri resimlerin psikolojik (projektif) fenomenoloji açısından ele alındığı çalışmalarda; resim çizimi kişiliğin ve duyguların ifadesi ile bağlantılı olarak ele alınır. Çizenin yaşı ve cinsiyeti gibi değişkenlere bakılmaksızın resimler çizenin kişiliğine, duygusal özelliklerine, fiziksel özelliklerine veya psikolojik benliğine atfedilir (Klepsch & Logie, 1982). 19. Yüzyılın sonlarında çocuk resimlerinin, resmi çizenin kişiliğinin bir yansıması olduğu görüşü ve bazı hastalıkların tanı ve tedavi sürecinde aktif olarak kullanılması söz konusu iken, 20. yüzyılın ortalarından itibaren çocukların resimlerini anlamada çok yönlü yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır (Malchiodi, 2013). Yaratıcılık ve entelektüel olgunluğun belirlenmesinde kullanılan çocuk çizimleri, 1900'lerden beri psikoloji ve eğitimde değerlendirme tekniği olarak kullanılmaya devam edilmektedir (Howard, 2003). Sonuç olarak, psikolojik (projektif) yaklaşımda var olan bir durumun çeşitli çizim teknikleri ile betimlenmesi ve bazı psikolojik çıktılar ile birleştirilerek yorumlanması için esas amaç olarak görülmektedir.

Çocukların çizdikleri resimlerin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmalarda; çocukların çizdikleri resimler psikomotor, bilişsel-algisal, duyuşsal süreçleri açısından ele alınmaktadır. Çocukların resim gelişimleri, planlanmamış motor aktivitelerden planlı çizimlere, özel bir güdülenmeye gereksinim duymadan kinestetik haz elde etmek için resim çizmekten, kabul edilme ve beğenilme ihtiyacına bağlı resim çizimlerine doğru yol alır (Artut, 2009; 2010; Diğler, 2012; Striker, 2005; Yavuzer, 2013). Bu yaklaşımda, çocukların çizdikleri resimlerin şekil, çizgi ve anlatımsallık açısından gelişim dönemlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi esas amaçtır. Çocukların çizdikleri resimlerin sanatsal fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmalarda ise; çocukların çizdikleri resimler estetik duyguların gelişmesi ile sanatsal izlenimler için esas amaç olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda çizilen resimlerde, çoğunlukla çeşitli çizim teknikleri kullanılır ve ortaya çıkan ürünün sanatsal açıdan değerlendirmesi ön plana çıkarılmaktadır.

Çocuk resimlerinin değerlendirilmesinde, çocuğun resim gelişimi açısından içinde bulunduğu dönem çok önemlidir. Çocuklar, bilişsel açıdan işlem öncesi ve somut işlemler dönemine rastlayan şema öncesi ve şematik dönemde resimlerinde hayal güçlerini daha fazla kullanır ve figür, içerik ve renk açısından gerçeğe bağlı kalmazlar. Bu nedenle erken çocukluk ve ilk çocukluk döneminde çocuklar tarafından çizilen resimler, çocuklardan doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli bilgilerin edinilmesini sağladığı için araştırmacılar tarafından fazlaca tercih edilen bir yöntemdir.

İlgili literatür incelendiğinde, ülkemizde çocukların çizdiği resimleri imgeleme ve bilinçaltı gibi başlıklar altında inceleyen bazı çalışmalar bulunmasına rağmen (Büyükkarabacak, 2008; Savaş, 2014), çocukların çizdikleri resimlerin analiz edildiği çalışmaları bütüncül olarak ele alıp genel bir perspektif sunan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yurt dışında ise, Driessnack

(2005) tarafından gerçekleştirilen meta analiz çalışmasında, 5-12 yaş aralığındaki çocukların çizdiği resimlerin iletişimi kolaylaştırıcı bir unsur olarak ele alındığı ve “iletişim, sözel iletişim, kişilerarası iletişim ve karşılıklı görüşme” anahtar kelimeleri çerçevesinde incelendiği görülmüştür.

Çocukların çizimlerinin analiz edildiği araştırmaların incelenmesi, bu alanda gelecekte yapılacak olan araştırmalara bir yol göstermesi, bu alanda çalışacak araştırmacılara bir fikir sunması, bu alanda yapılan çalışmalardaki çeşitliliğin açığa çıkarılması ve çocukların doğrudan kendilerini ifade ettikleri çeşitli araştırmalar yapma konusunda araştırmacıların teşvik edilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu çerçevede bu araştırmanın temel amacı; 3-9 yaş arasındaki çocukların resimlerini değerlendiren çalışmaların incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıda verilen alt amaçlara yanıt aranmıştır:

- ✓ İncelenen çalışmaların yayınlandığı yıllara göre dağılımları nasıldır?
- ✓ İncelenen çalışmaların yapıldığı üniversitelere ve akademik dergilere göre dağılımları nasıldır?
- ✓ İncelenen çalışmaların veri toplama araçlarına göre ve araştırmacılar tarafından verilen resim çizme yönergelerine göre dağılımları nasıldır?
- ✓ İncelenen çalışmaların araştırmaya dahil edilen örneklemin özelliklerine göre dağılımları nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, Türkiye’de, 1986-2016 yılları arasında 3-9 yaş arasındaki çocukların resimlerini değerlendiren çalışmaların tematik dağılımlarını ortaya koyduğundan tarama modelinde gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır (Büyüköztürk, Kılış-Çakmak, Erkan-Akgün, Karadeniz & Demirel, 2009; Karasar, 2013).

2.2. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi tekniği, belli bir konu ve kriterler çerçevesinde, kaynaklara ulaşma, belli özellikleri ile sınıflandırma ve sonuç çıkarmayı içerir (Karasar, 2013). Nitelikli bir doküman inceleme çalışması “büyük resmin” görülmesini sağlayarak çağdaş perspektifleri teşvik etmelidir (Jalongo & Heider, 2015). Bu nedenle incelenen konu ile ilgili çalışılan ve çalışılmayan alt başlıkların belirlenmesini, teorik çerçevenin güçlenmesini kolaylaştırarak, bilgiyi ilerletmek için sağlam bir temel oluşturmalı ve uygun derinlik ve genişliği, titizlik ve tutarlılığı, etkili analiz ve sentezi içermelidir (Hart, 1998; Webster & Watson, 2002). Veri toplama süreci aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır:

1. Aşama: Yükseköğretim Kurulu Uluslararası Tez Merkezi ve Ulakbim Dergipark Veri Tabanı üzerinden 10.04.2017 tarihinde resim çizme, çocuk resmi, çocuk resim çizimi” sözcükleriyle tarama yapılmıştır.
2. Aşama: araştırmaların özet kısımları incelendiğinde 1986-2016 yılları arasında 3-9 yaş arasındaki çocukların resimlerinin değerlendirildiği 75 adet çalışma bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmalar; lisansüstü tez (n: 57) ve akademik makale (n: 18) biçimindedir.
3. Aşama: Toplam 75 adet çalışmadan ulaşılamayan akademik makale bulunmazken, Yükseköğretim Kurulu Uluslararası Tez Merkezinde yayınlanan ve çeşitli sebeplerle (tezin yayın izin belgesinin bulunmaması, Yükseköğretim Kurumu Uluslararası Tez Merkezi sistemine yüklenmemesi, yayın izninin ileri bir tarihe ertelenmesi, resimlerin sadece ekran

değerlendirmesine dayalı olması, tezin içeriğinin araştırmacı tarafından elektronik sisteme eksik yüklenmesi) içeriğine ulaşamayan 22 lisansüstü tez incelemeye alınamamıştır.

4. Aşama: Yukarıda belirtilen aşamalar sonrasında ve belirlenen kriterler çerçevesinde bu araştırma kapsamında toplam 53 (35 lisansüstü tez, 18 akademik makale) çalışma döküman analizi tekniği ile incelenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

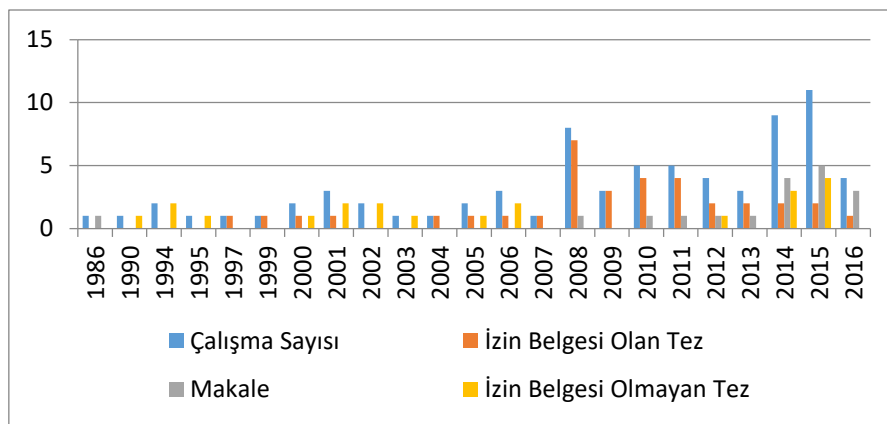
Bu araştırmada kapsamında elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, bir konuda yapılan araştırmaların bazı değişkenler aracılığıyla belirlenmiş temalar altında kategorize edilip derinlemesine incelenerek genel çerçevenin betimlenmesini sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2013; Çalık & Sözbilir, 2014).

İlk olarak Dergipark Ulakbim ve Yök Tez Merkezi kurumsal internet siteleri üzerinden her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı araştırma yapılmış ve mevcut araştırma çerçevesinde incelenecek çalışmalar belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen tüm çalışmalar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı önden belirlenen kategoriler çerçevesinde (yayın yılı, türü, araştırmacılar tarafından çocuklara verilen resim çizme yönergeleri ve veri toplama araçları ile resimlerin hangi anlayışla değerlendirildiği) tümdengelimsel bir anlayışla ayrı ayrı incelenmiştir. Daha sonra ise elde edilen sonuçların tutarlılığının karşılaştırılması amacıyla Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik hesaplama sistemi (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılmış ve güvenirliliğin .98 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Bulgular

3.1. 1986-2016 Yılları Arasında Yayınlanan Çalışmaların Yayınlandığı Yıllara, Yayın Türlerine ve İzin Durumlarına Göre Dağılımı

3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimlerin projektif ve gelişimsel açıdan analiz süreçlerine dahil edildiği ve Dergipark ULAKBİM ve YÖK Uluslararası Tez Merkezi veri tabanlarında kayıtlı olarak görünen tüm çalışmaların (n: 75) yayınlandığı yıllara, yayın türlerine ve izin durumlarına göre dağılımını gösteren Şekil 1 aşağıda verilmiştir:

Şekil 1. 3-9 Yaş Aralığındaki Çocukların Çizdiği Resimleri Değerlendiren Çalışmaların Yayınlandığı Yıllara, Yayın Türlerine ve İzin Durumlarına Göre Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü gibi, 3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimleri gelişimsel ve projektif açıdan değerlendiren (1986-2016 yılları arasında) toplam 75 çalışmanın bulunduğu görülmüştür. Çalışmaların 5’i doktora tezi (%6), 52’si yüksek lisans tezi (%70) ve 18’i

akademik makaledir (%24). 1986 yılından önceki verilere ulaşamamıştır. Yayın yılına göre en fazla çalışma sırasıyla; 2015 yılında (n: 11, %14), 2014 yılında (n: 9, %12) ve 2008 yılında (n: 8, %10) yayınlanmıştır. 3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimleri gelişimsel ve projektif olarak değerlendiren ilk çalışmanın 1986 yılında yayınlandığı görülmektedir. 1986 ile 1999 yılları arasında bu konuda herhangi bir çalışma yapılmayan yılların olduğu da görülmektedir. Araştırma sayıları göz önünde bulundurulduğunda; 2006 yılına kadar az sayıda çalışma olmasına karşın, 2008 yılından sonra bilgi edinme yöntemi olarak çocukların resimlerine verilen önemin belirgin bir biçimde arttığı söylenebilir.

3.2. İncelenen Çalışmaların Yapıldığı Üniversite ve Yayınlandığı Akademik Dergilere Göre Dağılımı

Bu bölümden sonra sadece mevcut araştırma çerçevesinde sadece Dergipark ULAKBİM ve YÖK Uluslararası Tez Merkezi resmi internet siteleri üzerinden erişilebilen araştırmalara yer verilmiştir. Mevcut araştırma çerçevesinde 3-9 yaş aralığındaki çocukların çizdikleri resimleri değerlendiren ve inceleme yapılan tarihlerde erişime açık olan çalışmaların (n: 53) yapıldığı üniversitelere göre dağılımı Tablo 1’de, yayınlandığı akademik dergilere göre dağılımı ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. 3-9 Yaş Arasındaki Çocukların Çizdiği Resimlerinin Analiz Edildiği Çalışmaların Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	f	%	Üniversite	f	%
Gazi Üniversitesi	8	%22	Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	%3
Hacettepe Üniversitesi	5	%14	Ahi Evran Üniversitesi	1	%3
Marmara Üniversitesi	5	%14	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	%3
Ankara Üniversitesi	3	%8	Dicle Üniversitesi	1	%3
Trakya Üniversitesi	2	%6	Işık Üniversitesi	1	%3
Dumlupınar Üniversitesi	1	%3	İnönü Üniversitesi	1	%3
Sakarya Üniversitesi	1	%3	Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	%3
Selçuk Üniversitesi	1	%3	Okan Üniversitesi	1	%3
Yeditepe Üniversitesi	1	%3	Toplam	35	%100

Tablo 1’de görüldüğü gibi çocukların çizdikleri resimlerin incelenmesi konusunda en fazla çalışma yapılan üniversitelerin sırasıyla; Gazi Üniversitesi (n: 8, %15), Hacettepe Üniversitesi (n: 5, %9), Marmara Üniversitesi (n: 5, %9), Ankara Üniversitesi (n: 3, %5), Trakya Üniversitesi (n: 2, %3) biçiminde olduğu, bu üniversiteleri 1’er çalışma ile (n: 22, %24); Dumlupınar Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Ahi Evran Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Işık Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi’nin izlediği görülmüştür.

Tablo 2. 3-9 Yaş Arasındaki Çocukların Çizdiği Resimlerinin İncelendiği Çalışmaların Yayınlandığı Akademik Dergilere Göre Dağılımı

Akademik Dergi	f	%
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi	2	%13
E Journal of New World Sciences Academy	2	%13
İlköğretim Online Journal	2	%13
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	%5
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	1	%5
Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi	1	%5
Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1	%5
Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi	1	%5

Tablo 2. (devamı)

Akademik Dergi	f	%
Uluslararası Eğitim-Bilim ve Teknoloji Dergisi	1	%5
Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi	1	%5
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	%5
Kastamonu Eğitim Dergisi	1	%5
İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi	1	%5
Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi	1	%5
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	%5
Toplam	18	%100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, çocukların çizdikleri resimlerin incelenmesi konusunda en fazla yayın yapılan akademik dergilerin sırasıyla; E-Journal of New World Sciences Academy (n: 2, %3), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (n: 2, %3), İlköğretim Online Dergisi (n: 2, %3) olduğu, bu dergileri 1’er çalışma ile Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, Uluslararası Eğitim-Bilim ve Teknoloji Dergisi, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Kastamonu Eğitim Dergisi, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi ve Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisinin izlediği görülmüştür.

3.3. İncelenen Çalışmalarda Kullanılan Resim Çizme Yönergeleri ve Veri Toplamada Kullanılan Ölçme Araçları

3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği çalışmalarda, araştırmacılar tarafından çocuklara verilen yönergelerin insan resmi çizimi, soyut kavram çizimi, serbest çizim, olgu resmi çizimi ve nesne çizimi temalarına göre dağılımı Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3. Çocuklara Resim Çizmeleri İçin Verilen Yönergeler

Resim Çizme Yönergeleri	f	%
İnsan Resmi Çizimi (Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz / Koppitz Bir İnsan Çiz/ Mutsuz-Korkmuş-Öfkeli Bir İnsan Resmi Çiz/ Bir Öğretmen Çiz/ Bir Bilim İnsanı Çiz/ Kendini Sevdiğin Bir Kişiyi Bir Şey Yaparken Çiz/ Yönetici Denilince Aklına Gelen İlk Resmi Çiz/ Engelli Resmi Çiz/ Aile Resmi Çiz/ Kinetik Aile Çizimi)	30	%41
Soyut Kavram Çizimi (Sevgi Resmi Çiz/ Korku Resmi Çiz/ Mutsuzluk Resmi Çiz/ Arkadaşlık Resmi Çiz/ Üzüntü Resmi Çiz/ Mutluluk Resmi Çiz/ Yardımseverlik Resmi Çiz/ Yeniliğe Açıklık Resmi Çiz/ Vatanseverlik Resmi Çiz/ Tehlike Resmi Çiz/ Cennet ve Cehennemi Çiz)	14	%19
Serbest Çizim	12	%16
Olgu Resmi Çizimi (Oynadığın Oyunun Resmini Çiz/ Bir Günlük Yaşantını Yansıtan Resim Çiz/ Tatil Resmi Çiz/ Ağustos Böceği ve Karınca Hikayesinin Resmini Çiz/ Düğün Resmi Çiz/ Piknik Resmi Çiz/ Haberleşme Resmi Çiz/ Ölümünden Ne Anlıyorsan Onu Resmet/ Şimdiye Kadar En Mutlu Olduğun Gün Çiz)	10	%13
Nesne Çizimi (Okulunu Çiz/ Okul Bahçesinin Nasıl Olmasını İsterdin?/ Bir Ev Resmi Çiz/ Ev Denilince Aklına Gelen İlk Şeyi Çiz/ Bir Ağaç Resmi Çiz/ Hastane Resmi Çiz/ Temiz ve Kirli Çevre Çiz)	8	%11
Toplam	72*	%100

*Bir araştırmada 2 adet ölçme aracına yer verilmiştir.

Tablo 3.'te görüldüğü gibi, belirli bir konuda araştırmacılar tarafından çocuklara verilen yönergelerin sırasıyla; "İnsan Resmi Çizimi (n: 30, %41), Soyut Kavram Çizimi (n: 14, %19), Serbest Çizim (n: 12, %16), Olgu Resmi Çizimi (n: 10, %13) ve Nesne Çizimi (n: 8, %11) biçiminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimlerin değerlendirildiği çalışmalarda, araştırmacılar tarafından çocuklara verilen resim çizme yönergelerinden farklı olarak ek bilgi toplamak için kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. İncelenen Çalışmalarda Ek Bilgi Toplamak İçin Kullanılan Veri Toplama Araçlarının Dağılımı

Veri Toplama Araçları	f	%
Herhangi Bir Standartizasyon Sürecinden Geçirilmeyen Ölçme Araçları (Çocuk ve Aile Bilgi Formu/ Görüşme Formu/ Resim Değerlendirme Listesi/ Anket/ Anamnez Formu/ Oyun Ortamında Kamera Kaydı)	34	%63
Ek Ölçme Aracı Kullanılmayan Araştırma Sayısı	12	%22
Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Yapılan Ölçme Araçları (Aile Değerlendirme Ölçeği/ 6-18 yaş Çocuklar ve Ergenler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği/ Çocuklar için Durumluk Kaygı Envanteri/ Hacettepe Ruhsal Uyum Envanteri/ Sosyoekonomik Düzey Belirleme Ölçeği/ Okulöncesi Çocuklar İçin Davranış Ölçeği (Kindergarten)/ Kendimi Nasıl Hissediyorum? Ölçeği (STAI-C)*/ Endişe Oluşturan Düşünce Kaynakları Ölçeği (ÇEKÖ)*)	8	%15
Toplam	54*	%100

*Bir araştırmada 2 adet ölçme aracına yer verilmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, çocukların çizdikleri resimlerin incelenmesinde; en fazla herhangi bir standartizasyon sürecinden geçirilmeyen ölçme araçlarının kullanıldığı (n: 34, %63), ek ölçme aracının kullanılmadan sadece çocuk resimlerinin analiz edildiği çalışmaların da (n: 12, %22) bulunduğu, geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilen ölçme aracı sayısının ise (n: 8, %15) biçiminde olduğu görülmüştür.

3.5. İncelenen Çalışmalardaki Çalışma Grupları

3-9 yaş arasındaki çocukların çizdikleri resimlerinin değerlendirildiği çalışmalarda, özel durumları olan çocuklara ilişkin dağılım Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5. İncelenen Çalışmalarda Özel Durumları Olan Çocuklara İlişkin Dağılım

Resim Çiziminde Özel Durumlar	f	%
Ailesinden Ayrı Yaşayan Çocuklar	5	%9
Geçici Veya Süreğen Hastalığı Bulunan Çocuklar	4	%7
Özel Gereksinime Sahip Çocuklar	4	%7
Anne-Babası Boşanmış Veya Ayrı Yaşayan Çocuklar	3	%5
Okul Öncesi Eğitim Alanlar Ve Almayanlar	2	%3
Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklar	1	%2
Türk ve Yabancı Uyruklu Çocuklar	1	%2
Özel Durum Belirtilmeyen Araştırma Sayısı	33	%62
Toplam	53	%100

Tablo 5'te görüldüğü gibi, çocukların çizdikleri resimlerin konu alındığı çalışmalarda çocukların özel durumlarının sırasıyla; ailesinden ayrı yaşayan çocuklar (n: 5, %9), geçici veya süreğen hastalığı bulunan çocuklar (n: 4, %7), özel gereksinimli çocuklar (n: 4, %7), anne-babası boşanmış veya boşanma sürecinde olan çocuklar (n: 3, %5), okul öncesi eğitim alan ve

almayan çocuklar (n: 2, %3) şeklinde olduğu, bunların dışında; cinsel istismara uğrayan çocuklar ve Türk ve yabancı uyruklu çocukların resimlerinin karşılaştırılmasına 1'er çalışmada yer verildiği (%3), 33 çalışmada ise (%62) çocukların özel durumlarına ilişkin herhangi bir bilgi verilmediği görülmüştür.

3.6. İncelenen Çalışmaların Kullanılan Analiz Türlerine Göre Dağılımı

Çocukların çizdikleri resimlerin analiz biçimleri araştırmacıların yaptıkları araştırmaların temel fenomenolojilerinden fazlaca etkilenmektedir. Araştırmalarda çocuklara verilen resim çizme yönergeleri ve çizilen resimlerin yorumlanma biçimleri bir araştırmanın sanatsal, gelişimsel veya psikolojik (projektif) açıdan eğiliminin belirlenmesini sağlar. Bu bölümde araştırmacıların kullandıkları analiz yöntemlerine göre çocukların çizdikleri resimler sanatsal fenomenoloji, gelişimsel fenomenoloji ve psikolojik (projektif) fenomenoloji açısından ele alınmıştır.

Tablo 6, 7 ve 8'de görüldüğü gibi, resimlerin değerlendirildiği çalışmalardan 32'si gelişimsel fenomenoloji, 17'si psikolojik (projektif) fenomenoloji ve 4'ü de hem gelişimsel hem de projektif fenomenoloji açısından incelenmiştir.

3.6.1. Gelişimsel Fenomenoloji Açısından Çocuk Resimlerinin Değerlendirildiği Çalışmalar

3-9 yaş arasındaki çocukların çizdiği resimlerin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmaların; yazar/yazarların adı, çalışmanın türü, yayınlanma yılı, veri toplama araçları ve resim çizimi için verilen yönergeler ile araştırma sonuçları Tablo 6'da verilmiştir:

Tablo 6. Gelişimsel Fenomenoloji Açısından Çocuk Resimlerinin Değerlendirildiği Çalışmalar

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Demir, K.	Yüksek Lisans	1999	Serbest çizim	Çocukların çizimleri ile çocukların içinde buldukları resim gelişimi dönemi arasında uyum vardır.
Avcı, S.	Doktora	2000	Serbest çizim Bilgi formu	Çocuklardan çizdiği resimlerdeki şablonlar cinsiyet ve yaşanan yer açısından (kır-kent) farklılık göstermektedir.
Cengiz, K. C.	Yüksek Lisans	2001	Serbest çizim Hazır resimden kopya etme	Hazır materyale bakarak resim yapan çocukların saydamlık ve hiyerarşi özelliklerinin, spontane resim yapanlara göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Bostancı, F.	Yüksek Lisans	2006	Serbest çizim Bilgi formu	Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre konu belirleme, renk kullanımı ve çizgiyi kullanmada daha başarılı olduğu görülmüştür.
Yağcı, M. M.	Yüksek Lisans	2007	Piknik, tatil ve düğün resmi çizme Anket	7-9 yaş aralığındaki çocukların piknik, tatil ve düğün anlayışlarında hem Ankara hem de Mardin illerinde anlamlı farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Çanak, N.	Yüksek Lisans	2008	Serbest çizim Genel bilgi formu	Otizm tanısı alan çocukların çizgisel gelişimlerinin şema öncesi dönem düzeyinde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
Uslu, S.	Yüksek Lisans	2008	Şimdiye kadar en mutlu olduğum gün konulu resim çizimi	Kurum bakımında yaşayan çocukların resimleriyle, ailesi yanında yaşayan çocukların resim gelişimindeki fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6. (devamı)

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Bilgin, A., & İşler, A. Ş.	Makale	2008	Serbest çizim Ev resmi çizimi Ağaç resmi çizimi	Erkek çocukların yaşları ilerledikçe kullandıkları renk sayısının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
Baysal, M.	Yüksek Lisans	2010	Serbest çizim	Erkek öğrencilerin resimlerinde korku, şiddet, ölüm gibi olayları; kız öğrencilerin ise çiçek, kelebek, anne gibi konuları ele aldığı görülmüştür.
Kili, H. B.	Yüksek Lisans	2010	Aile, Okul, Öğretmen Resmi Çizme Bilgi formu Öğretmen görüşleri	Normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli akranlarına göre çizgisel gelişiminin daha önde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Dağhoğlu, H. E., Çalışandemir, F., Alemdar, M., & Kangal S. B.	Makale	2010	Koppitz Bir İnsan Çiz Ölçeği	Üstün yetenekli kız çocukların erkeklere göre daha gelişmiş ve ayrıntılı çizimler yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.
Dağhoğlu, E. H., & Deniz, Ü.	Makale	2011	Koppitz Bir İnsan Çiz Ölçeği	Baş ve gövdeye ilişkin özelliklerinin farklılaşmasının, beş yaş grubunda kız ve erkek çocuklar arasında daha fazla olduğu görülmüştür.
Ulcay, H. S.	Yüksek Lisans	2011	Cennet ve cehennem resimleri çizme Çocuk, öğretmen ve aile ile görüşme	Çocukların cennet ve cehennem çizimlerinin cinsiyet, yaş, tv, gazete, dergi, öğretmen ve ebeveyn gibi dışsal kaynaklardan etkilendiği düşünülmektedir.
Tanay, A. D.	Yüksek Lisans	2011	Oyun ve haberleşme konularında resim çizimi Resim Değerlendirme Ölçeği	Teknolojiden faydalanan çocukların, faydalanmayanlara göre resimlerine teknolojiyi daha fazla yansıttığı anlaşılmıştır.
Karaşin, E.	Yüksek Lisans	2011	Bir günlük yaşantını yansıtan resim çizimi Resim Değerlendirme Ölçeği	İçinde bulunulan sosyal çevre ve olanakların çocuk resimlerine yansıdığı (renk, şekil, anlatımsallık) sonucuna ulaşılmıştır.
Halmatov, M., Sarıçam, H., & Halmatov, S.	Makale	2012	Nasıl bir çevrede yaşamak istersiniz resim çizimi Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek	Yaşanılan illere göre, farklı yerleşim birimleri ve sosyoekonomik düzeye göre yapılan resimlerde çevre kavramının farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
Öveç, Ö.	Yüksek Lisans	2012	Sevgi, korku, mutluluk, üzüntü resmi çizimi	Çocukların sevgi ve mutluluk resimlerinde kalp ve çiçek; korku resimlerinde dişler, sevgi, üzüntü resimlerinde en çok kendilerini, korku resimlerinde hayvanları, mutluluk resimlerinde ise güneşi çizdiği görülmüştür.
Tümlü, C.	Yüksek Lisans	2013	Ölümünden ne anlıyorsan onu resim çizimi Bilgi ve görüşme formu	Çocukların ölüm algılarını en çok "dini öğeler" ve "şiddet" temalı resimlerde yansıttığı, 5 ve 6 yaşlarındaki çocukların canavarlar, çizgi film karakterleri ve iskelet çizerek ölüm algılarını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Özsoy, S., & Ahi, B.	Makale	2013	Bir bilim insanı çizimi (Chambers)	Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun dağınık saçlı, gözlüklü ve laboratuvar önlüğü giyen erkek bilim insanına yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır.
Kılıç, Z.	Yüksek Lisans	2013	Okulunun bahçesinin nasıl olmasını isterdin? Sorusu çizimi Görüşme	Çocukların okul bahçesini aktif olarak kullanmak istedikleri ve doğal öğelerle birlikte olmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6. (devamı)

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Akdiş, M.	Yüksek Lisans	2013	Mutsuzluk, arkadaşlık, resimleri çizimi Ağustos böceği ve karınca hikayesi	Mutsuzluk ve arkadaşlık kavramları ile Ağustos böceği ve karınca masalının resmedilmesinde çizilen figürlerin yaşlara göre farklılaştığı görülmüştür.
Özkan, A.	Yüksek Lisans	2014	Mutsuz bir insan, kızmış bir insan, korkmuş bir insan resmi çizimi Genel bilgi formu	Çocukların farklı duygularda renk tercihlerinin farklılaştığı, olumsuz duygularda insan figürünü uzun çizdikleri görülmüştür.
Tüzel, E., & Şahin, D.	Makale	2014	Yönetici denilince akla ilk gelen resmi çizme	Müdür ve müdür yardımcısına ilişkin çizimlerin tümünün olumlu figürlerle temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır.
Çiçekler, C. Y., & Koruklu, Ö. N.	Makale	2014	Serbest çizim	Çizimler arasında cinsiyetler ve sosyoekonomik durum açısından anlamlı bir fark bulunmadığı fakat kurallara uygun resim çizme, tekrar ve simetri özelliklerinde farklılık olduğu görülmüştür.
Akman, İ.	Yüksek Lisans	2014	Aile bireylerinin resmini çizme Aile bilgi formu	Çocukların aile çizimlerinde aile içi ilişkilerin, kardeşlerin ya da babanın resme dahil edilmemesi, aile üyeleri ile kendilerini uzak konumlandırması ve aile üyeleri arasında herhangi bir etkileşimin bulunmaması olarak ifade ettikleri anlaşılmıştır.
Akşin, E., & Tunçeli, İ. H.	Makale	2015	Tehlike resmi çizme	Çocukların resimlerinde tehlike kavramını, çoğunlukla fiziksel tehlike ve çevresel tehlike unsurlarıyla ifade ettikleri görülmüştür.
Çetin, G.	Makale	2015	Temiz ve kirli çevreye ilişkin resim çizme	Öğrencilerin temiz ve kirli çevreye ilişkin görüşlerinin 2. sınıfta daha hayali ve yeni okunmuş hikayelere bağlı olduğu, 3. sınıfta ise daha gerçekçi olduğu görülmüştür.
Ünsal, F. A., & Şahan, B.	Makale	2015	Engelli kavramına ilişkin resim çizme	Çocukların çevresinde engelli birey görmese bile engelli kavramını resimlere olumsuz bir şekilde ve fiziksel engel biçiminde yansıttığı görülmüştür.
Ahi, B., Cingi, M. A., & Kıldan, A. O.	Makale	2016	Bir öğretmen çizmeniz istense öğretmeni nerede ve nasıl çizerdiniz? resmi çizme	Çocukların öğretmenlerini kadın olarak ve en çok kırdı ve okul bahçesinde ayakta dururken resmettikleri anlaşılmıştır.
Yüksel, M. Y., Kurt., B., Gülsu, N., Akdağ, C., Aydın, F., & Erdoğan, F.	Makale	2016	Gözlerini kapat okulu düşün. Düşünmen bitince gözlerini aç resmi çizme	Okula uyum sağlamada sorun yaşayan çocukların resimlerinde en çok insanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, kendisi, okul arkadaşı vb.) kullanıldığı görülmüştür.
Yaralı, K. T., Özkan, H. K., & Aytar, A. G.	Makale	2016	Kendinizi sevdiğiniz kişiyle birlikte bir şey yaparken çizme Görüşme formu	Çocukların en sevdikleri kişiyi çizdikleri resimlerde daha çok arkadaşlarını çizmeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Aktefek, F.	Yüksek Lisans	2016	Sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık, vatanseverlik resimleri çizme	Çocukların çizimlerinde sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik kavramlarını büyük oranda içinde yaşadıkları bağlam çerçevesinde anlamlandırdıkları ve resimlerine yansıttıkları görülmüştür.

Tablo 6’da görüldüğü gibi, 32 çalışmada çocuk resimleri gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirmiştir. Bunların 18’i yüksek lisans tezi, 1’i doktora tezi ve 13’ü de akademik dergilerde yayınlanan makaledir.

Çocuk resimlerinin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmalarda, çocukların çoğunlukla resim çizmeleri için serbest bırakıldığı görülmektedir. Belirli bir konuda çocuklara önceden verilen yönergelerinin; değerler, duygular, çevre, aile, okul, öğretmen, yönetici gibi somut kavramlar ile ölüm, cennet, cehennem gibi soyut kavramların nasıl algılandığının belirlenmesi biçiminde olduğu görülmektedir. Öte yandan, kültürel farklılıkların ortaya çıkarılmasına yönelik olarak piknik, tatil, düğün, oyun ve haberleşme resmi çizme yönergelerinin verildiği, bununla birlikte bilim insanı, tehlike resmi, engelli yönergeleri ile çocukların bir günlük yaşantısına ilişkin algılarının incelendiği çalışmaların da olduğu görülmektedir. İki çalışmada “Koppitz Bir İnsan Çiz Testi” bir çalışmada ise hem serbest resim çizim, hem bir ev hem de bir ağaç çizim yönergelerinin birlikte verildiği görülmektedir.

Çocuk resimlerinin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmalarda, araştırmacılar tarafından kullanılan veri toplama araçlarının; bilgi formu (aile ve genel bilgi formu), görüşme formu (çocuk, öğretmen ve aile görüşme formu), görüşme, anket, resim değerlendirme ölçeği ve Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek olduğu görülmüştür. Araştırmacılar tarafından ek bir veri toplama aracının kullanılmadığı 18 çalışmanın olduğu anlaşılmıştır.

Çocukların çizdikleri resimlerin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmaların sonuçlarının ise; çoğunlukla çizgi ve şekil gelişimi farklılıkları, herhangi bir kavrama ilişkin çocukların algılarının nasıl olduğu ve yaş, cinsiyet, anne-babası yanında yaşayan ve kurum bakımı altında olan çocuklar gibi farklı değişkenler açısından sunulduğu anlaşılmıştır.

3.6.2. Psikolojik (Projektif) Fenomenoloji Açısından Çocukların Çizdiği Resimlerin Değerlendirildiği Çalışmalar

3-9 yaş arası çocukların çizdiği resimlerin psikolojik (projektif) fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmalar; çalışmanın adı, yazar/yazaların adı, çalışmanın türü, yayınlanma yılı, örnekleme ve araştırma sonuçları Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Psikolojik (Projektif) Fenomenoloji Açısından Çocukların Çizdiği Resimlerin Değerlendirildiği Çalışmalar

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Üçok, S., & Özkan, Z.	Makale	1986	Serbest çizim	Diş kliniğinde çocukların resimlerine endişelerini organ eksiklikleri, kullanılan renk sayısı ve oran-orantı ile yansıttıkları görülmüştür.
Dinçer, N.	Yüksek Lisans	2008	Aileni Çiz Bir İnsan Çiz Aile ve öğretmenler ile görüşme	Ailevi problemleri olan çocuklarla, olmayanların resim çalışmaları ve bireysel özellikleri bakımından farklar bulunduğu görülmüştür.
Miyandoab S. H.	Doktora	2008	Aile Resmi Çiz Aile görüşme formu	Zihinsel engelli kardeşi olan ve olmayan çocukların çizimlerinde büyük ve küçük çizilmiş öğelerde ve 7-10 yaş grubu çocukların kullandığı sıcak renklerde farkın anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 7. (devamı)

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Vatansever, N.	Yüksek Lisans	2008	Ameliyat öncesi ve sonrası resim çiz Bilgi formu Kendimi Nasıl Hissediyorum? (STAI-C) ölçeği Hastane ve Sağlık Personeline Yönelik Tutum Ölçeği Endişe oluşturan düşünce kaynakları (ÇEKÖ) ölçeği	Ameliyat hakkında bilgilendirilen çocukların endişelerinin daha az olduğu ve çizilen resimlerde, ameliyat öncesinde yüzde çok fazla ifade belirten bir çizim şekli yok iken, ameliyat sonrasında daha mutlu, gülümseyen yüzler çizildiği görülmüştür.
Okyay, L.	Yüksek Lisans	2008	Aile Resmi Çiz Okul Öncesi Çocuklar İçin Davranış Ölçeği Aile Bilgi Formu	Anne figürüne göz çizmeyen ve baba figürüne vücuda bitişik biçimde kollar çizen çocukların daha yüksek davranış problem yaşadığı; anne figürüne kısa bacak çizen çocukların ise daha yüksek sosyal işbirliği düzeyine sahip olduğu görülmüştür.
Yılmaz, G.	Yüksek Lisans	2009	Kinetik Aile Çizimi Aile Değerlendirme Ölçeği 6-18 yaş çocuk ve gençler için davranış değerlendirme ölçeği	Cinsel istismara uğramış çocukların, uğramamış çocuklara göre kinetik aile çizimlerinde en fazla ders çalışmak, TV izlemek, oturmak, yemek yemek hareketlerini kullandığı ve kendilerini, annelerini, babalarını ve kardeşlerini daha küçük çizdikleri bulunmuştur.
Metin, Ö.	Yüksek Lisans	2009	Kinetik Aile Çizimi Aile Bilgi Formu	Çocukların bir kısmının sahip olduğu aile yapısından farklı bir aile yapısını resimlerinde yansıttıkları görülmüştür.
Güven, G.	Doktora	2009	Goodenough Harris bir insan Çiz Testi Anamnez Formu Okul öncesi Davranış Ölçeği (Kapçı, 1990)	Çocukların çizimlerinde duygu, düşünce, istek ve özlemlerini yansıttığı ve kız çocuklarının çizim becerilerinin erkek çocuklara göre daha fazla geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.
Laboç, O.	Yüksek Lisans	2010	Aile konulu resim çiz	Yatılı ilköğretim bölge okullarındaki öğrencilerin resimlerine anne-babaya duyulan özlemin yansıdığı ve aile kavramının belirgin biçimde mutlu, neşeli, aydınlık, sıcak bir atmosfer içinde çizildiği sonucuna ulaşılmıştır.
Sağlam, M.	Yüksek Lisans	2011	Aileni çiz Bir İnsan Çiz Çocuk Bilgi Formu Aile Bilgi Formu	Bir insan çiz testine ait sonuçların ailesiyle birlikte yaşayan ve ailesi boşanma sürecinde olan çocuklar açısından, "aile çiz testine" ait sonuçların çizilen ve çizilmeyen bireylerin rengi açısından belirgin biçimde farklılaştığı görülmüştür.
Tekin, J.	Yüksek Lisans	2012	Öğretmen çiz Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	Okul öncesi eğitim almış birinci sınıf çocuklarının okul öncesi ve sınıf öğretmenini daha olumlu algıladıkları ve okul öncesi öğretmenini daha eksiksiz çizdikleri görülmüştür.
Köçkar, Ç., & Gürol, A.	Makale	2013	Ev denilince aklına gelen ilk şeyi çiz	Kanser hastası olan ve uzun süren tedavi sürecine maruz kalan çocukların anksiyetesinin ve agresyonunun aynı yaş grubundaki sağlıklı çocuklara oranla yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 7. (devamı)

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Aşçıoğlu, G.	Yüksek Lisans	2013	Aile Resmi Çiz Öğretmen Anketi	Kendisini ifade etmekte zorluk çeken öğrenciler ile başarılı ve uyumlu öğrencilerin resimlerine bu özelliklerinin yansıdığı, başarılı ve uyumlu öğrencilerin resimlerinde fazla kişiye yer verdiği görülmüştür.
İnan, M., Karagözoğlu, C., & Şimşek, Ö.	Makale	2014	Oyun oynama, Goodenough Harris Adam Çizme testi Kamera Kaydı	Çizim tesiti puanları açısından yapılan değerlendirmede saldırganlıkla ilişkilendirilebilecek olan kriterler açısından kızlarda ve erkeklerde anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özlu, A. K.	Yüksek Lisans	2015	Çocuk resim çizimi (hastanede yatan bir kişiyi çiz) Çocuklar İçin Durumluk Kaygı Envanteri	Cerrahi hastalığı olan çocukların anketlerde kaygı düzeyinin düşük olmasına rağmen çizdikleri resimlerde kaygı düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.
Güven, G.	Makale	2015	Goodenough Harris bir insan çiz testi (bir adam-Bir kadın-Kendi Resmini Çiz) Kişisel Bilgi Formu	Çocukların çizim testinden aldıkları puanların yaşa bağlı olarak artış gösterdiği, cinsiyet açısından yapılan değerlendirmede kız çocukların erkeklere göre daha yüksek puanlar aldıkları ve çocukların çizimlerinden sosyoekonomik durum açısından anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Akgün, E., & Ergül, A.	Makale	2015	Aile Resmi Çiz	Resimlerin çoğunlukla çekici, neşeli, mutlu ve eğlenceli olduğu, aile resimlerinde çoğunlukla çekirdek aile dışında çizim yapılmadığı, çoğunlukla aile üyelerinin bir arada, benzer giysilerle giyme ya da olumlu bir etkinlik ile resmedildiği görülmüştür.

Tablo 7’de görüldüğü gibi, 17 çalışmada çocukların çizdiği resimler psikolojik (projektif) fenomenoloji açısından değerlendirilmiştir. Bunların 10’u yüksek lisans tezi 2’si doktora tezi ve 5’i de akademik dergilerde yayınlanan makaledir.

Çocuk resimlerini projektif açıdan değerlendiren çalışmalarda kullanılan resim çizimi yönergelerinin; Goodenough-Harris bir insan çiz testi, serbest resim çizimi, ameliyat öncesi ve sonrası resim çizimi, hastaneye yatan bir kişi çiz, ev denilince aklına geleni çiz, öğretmen çiz olduğu ve sadece bir çalışmada çocukların yapacakları çizim konusunda tamamen serbest bırakıldığı anlaşılmıştır.

Çocuk resimlerinin projektif açıdan değerlendirildiği çalışmalarda, araştırmacılar tarafından kullanılan veri toplama araçlarından standartizasyon çalışması yapılanların; Çocuklar İçin Durumluk Kaygı Ölçeği, Okul Öncesi Çocuklar İçin Davranış Ölçeği, 6-18 Yaş Arasındaki Çocuklar Ve Ergenler İçin Davranış Ölçeği, Kendimi Nasıl Hissediyorum Ölçeği, Endişe Oluşturan Düşünce Kaynakları Ölçeği ve Sağlık Personeline Yönelik Tutum Ölçeği olduğu, diğer veri toplama araçlarının ise; aile ve/veya öğretmen görüşme formu, kişisel bilgi formu, ve yarı yapılandırılmış görüşme formu, anket ve oyun ortamında video kaydı biçimde olduğu dört çalışmada ise araştırmacılar tarafından ek bir veri toplama aracı kullanılmadığı görülmüştür.

Çocukların resimlerinin psikolojik (projektif) açıdan değerlendirildiği çalışmaların sonuçlarının sunumunda ise; araştırmacılar tarafından çoğunlukla resmin yorumlanma süreci belli aşamalara

bağlı teknikler ile birlikte çeşitli travmatik yaşantıları içeren olay ve unsurlara odaklanıldığı anlaşılmıştır.

3.6.3. Psikolojik (Projektif) Fenomenoloji ve Gelişimsel Fenomenolojinin Birarada Kullanıldığı Çalışmalar

3-9 yaş arasındaki çocukların resimlerinin her iki yaklaşımın birlikte kullanılarak (hem psikolojik (projektif) hem gelişimsel) değerlendirildiği çalışmalar; yazar/yazarların adı, çalışmanın türü, yayınlanma yılı, örnekleme ve araştırma sonuçları Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8. Psikolojik (Projektif) Ve Gelişimsel Fenomenoloji Açısından Çocuk Resimlerinin Değerlendirildiği Çalışmalar

Yazar/ Yazarlar	Tür	Yıl	Veri Toplama Araçları ve Resim Çizme Yönergeleri	Araştırmanın Sonucu
Ayvalı, A.	Yüksek Lisans	1997	Koppitz Bir İnsan Çiz Tekniği (Bir anne ve bir baba çizin) Hacettepe Ruhsal Uyum Envanteri	Ailesi yanında büyüyen çocukların kurumda büyüyen çocuklara göre anne ve baba figür çizimi puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Demirkapı, A.	Yüksek Lisans	2004	Ailenizi Çizin Yönergesi Bilgi Formu	Aynı sorunlara sahip olan çocukların problem ifadelerinin benzer olduğu fakat yaş farklılıkları nedeniyle, resimde detaya inme, renk tercihi açısından farklılıklar olduğu görülmüştür.
Güvenç, E.	Yüksek Lisans	2005	Serbest Çizim Renklerle ilgili araştırmacı tarafından hazırlanan anket	Çevre, okul, aile ve kültürel faktörlerin çocuğun renk tercihini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Okaylı, M.	Yüksek Lisans	2015	Goodenough Harris bir insan çiz testi (bir adam ve bir kadın çiz) Kişisel bilgi formu Anamnez formu	İlkokul öğrencilerinin çizim becerilerinin anaokulu öğrencilerine göre, kız çocukların ise erkek çocuklara göre daha fazla gelişmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü üzere, çocukların çizdiği resimlerin hem psikolojik (projektif) hem de gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği dört çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların 4’ü de yüksek lisans tezidir.

Çocuk resimlerini hem projektif hem de gelişimsel açıdan değerlendiren çalışmalarda, hem serbest resim çizme yönergelerinin hem de gelişimsel ve projektif resim çizme tekniklerinin (Koppitz Bir İnsan Çiz, Goodenough-Harris Bir İnsan Çiz Testi, Aileni Çiz) kullanıldığı görülmektedir.

Çocukların çizdiği resimlerin yanı sıra, çocuklardan bilgi toplamak için kullanılan diğer veri toplama araçlarının ise Anamnez formu ve Hacettepe Ruhsal Uyum Envanteri ve araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ve bilgi formu biçiminde olduğu görülmektedir.

Çocukların resimlerinin hem gelişimsel hem psikolojik (projektif) açıdan değerlendirildiği çalışmaların sonuçlarının sunumunda; araştırmacılar tarafından hem çocukların çizgi ve şekil gelişiminin incelendiği, hem de farklı tarvmatik yaşantı türlerinin ele alındığı anlaşılmıştır.

4. Tartışma ve Sonuçlar

Çocukların çizdikleri resimler yıllardır araştırmacıların ilgisini çeken ve üzerine kafa yordukları alanlardan birisidir. Gerek yurt dışında gerekse de ülkemizde çocukların çizdikleri resimlerin

analiz edildiği bir çok çalışmaya bulunmasına karşın ülkemizde çocuklar tarafından çizilen resimlerin veri analizi sürecinde kullanıldığı çalışmaların bir bütün olarak ele alındığı ve genel çerçevenin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, 1986-2016 yılları arasında ülkemizde 3-9 yaş aralığındaki çocukların çizdiği resimleri konu edinen çalışmalar değerlendirilmiş ve mevcut araştırmada elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

3-9 yaş aralığındaki çocukların resimlerinin değerlendirildiği çalışmalar 2008 yılından sonra bir artış göstermektedir. Ek olarak yüksek lisans tezi ve akademik makale biçiminde fazlaca çalışma bulunduğu fakat doktora tezi biçiminde yayımlanan çalışmaların çok az olduğu ve en çok araştırmanın lisansüstü tez biçiminde Ankara'daki üniversitelerde yayınlandığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan araştırmacılar tarafından çocuklara çoğunlukla “bir insan çiz” ve “aileni çiz” yönergelerinin çeşitli formlarda verildiği ayrıca araştırmacılar tarafından çocukların çizim konusunda serbest bırakılması yöntemine de fazlaca başvurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen araştırmalarda kullanılan ölçme araçlarının araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi formları ile standartizasyon çalışması yapılan ölçme araçları biçiminde olduğu ve araştırmacılar tarafından çoğunlukla standartizasyon çalışması yapılmayan ölçme araçlarının tercih edildiği görülmüştür. Mevcut araştırma çerçevesinde araştırmaya dâhil edilen örneklemin özellikleri hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen çalışmaların daha fazla olduğu, araştırmaya dahil olan örneklemin özel durumlarının özellikle belirtildiği çalışmalarda ise ailesi parçalanmış veya çeşitli sebeplerle ailesinden ayrı yaşayan çocuklar, geçici veya süregelen hastalığı bulunan çocuklar ile bazı özel gereksinim türlerinde tanı almış çocuklarla, Türk ve yabancı çocuklar, okul öncesi eğitim almış ve almamış çocuklar biçiminde farklı özelliklere sahip çocuklara yer verildiği görülmüştür.

Çocukların çizdiği resimlerin analiz süreçlerinde kullanıldığı her çalışma çocukların çizdiği resimleri ele alma ve analiz etme yöntemi bakımından, çocukların çizdiği resimleri farklı değerlendirmekte ve farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Mevcut araştırma çerçevesinde çocukların çizdiği resimleri gelişimsel yaklaşım çerçevesinde değerlendirilen çalışmaların daha fazla olduğu, projektif bir teknik olarak çocukların resimlerinin değerlendirildiği çalışmaların ise daha az olduğu, bazı çalışmalarda ise hem gelişimsel hem de projektif açıdan değerlendirilme yöntemlerinin bir arada kullanıldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte çocukların çizdiği resimlerin analiz edildiği çalışmalarda, araştırmacılar tarafından çoğunlukla serbest çizim tekniği ile birlikte çocukların gelişimsel açıdan içinde buldukları döneme uygun özellikler gösterip göstermedikleri ve bir kavrama ilişkin anlayışlarının belirlenmesine fazlaca yer verildiği anlaşılmıştır. Çocukların çizdikleri resimlerin gelişimsel fenomenoloji açısından değerlendirildiği çalışmaların sonuçlarının araştırmacılar tarafından; çoğunlukla çizgi ve şekil gelişimi farklılıkları, herhangi bir kavrama ilişkin çocukların algılarının nasıl olduğu ve yaş, cinsiyet, anne-babası yanında yaşayan ve kurum bakımı altında olan çocuklar gibi farklı değişkenler açısından sunulduğu anlaşılmıştır. Çocukların resimlerinin psikolojik (projektif) açıdan değerlendirildiği çalışmaların sonuçlarının sunumunda ise; çoğunlukla resmin yorumlanma süreci belli aşamalara bağlı teknikler ile birlikte çeşitli travmatik yaşantıları içeren olay ve unsurlara odaklanıldığı anlaşılmıştır. Her iki yaklaşımı birlikte kullanan araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarının sunumunda ise; hem çizgi ve şekil gelişimine odaklanıldığı hem de çeşitli travmatik yaşantı ve unsurların birlikte ele alındığı görülmüştür.

Sonuç olarak, 1986-2016 yılları arasında 3-9 yaş arasındaki çocukların, duygu ve düşüncelerini yansıtmada önemli bir ifade aracı olan ve algısal, bilişsel, duyuşsal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlayan resim çizmeyi gelişimsel ve/veya projektif anlayışla ele alan çalışmaların, çizim ve analiz tekniği açısından araştırmacılar tarafından çeşitlendirildiği görülmüştür.

de, 3-9 yaş aralığındaki çocukların hayatlarını olumsuz etkileyen bazı özel durumlar açısından (özel gereksinim türleri, boşanma, cinsel istismar, kaza, doğal afet vb.) çeşitlendirilmesinin yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Nitekim Driessnack (2005) tarafından gerçekleştirilen meta analiz çalışmasında da araştırmacıların incelediği konuların sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Bu çerçevede, çocukların resimlerinin konu alındığı ve doküman analizi biçiminde yapılacak çalışmalarda çocukların yetiştiği farklı yerler ve farklı coğrafi bölgeler (çocukluk coğrafyaları) ve çocukların özel durumlarına göre araştırmalar çeşitlendirilebilir. Ayrıca çocuk resimlerini konu alan çalışmaları desenleyen araştırmacılar ile birebir görüşme suretiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarda araştırma süreçlerine ilişkin çeşitli unsurlar incelenebilir. Bununla birlikte çocuk resimlerinin konu alındığı çalışmalarda kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik durumunun inceleneceği bir araştırma gerçekleştirilmesi de alanyazına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Artut, K. (2009). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2010). *Okul öncesinde resim eğitimi* (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyükkarabacak, O. (2008). *Çocuk resimlerinde imgelerin yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Erkan-Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- Diğler, M. (2013). *Okul öncesinde resim eğitimi*. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Dressnack, M. (2005). Children's drawings as facilitators of communication: A Meta-Analysis. *Journal of Pediatric Nursing*, 20(6), 415-423.
- Hart, C. (1998). *Doing a literature review: releasing the social science research imagination*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Howard, M. K. (2003). Evaluation of projective drawings. In C. R. Reynolds & R. M. Kamphaus (Eds.), *Handbook of psychological & educational assessment of children* (pp. 91-158). New York/London: The Guilford Press.
- Jalongo, M. R., & Heider, K. (2015). Re-examining the literature review purposes, approaches, and issues. In O. N. Saracho (Ed.), *Handbook of research methods in early childhood education review of research methodologies Vol. 1* (pp. 753-781). Charlotte, NC: Information Age Publishing, Inc.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Klepsch, M., & Logie, L. (1982). *Children draw and tell: An introduction to projective uses of children's human figure drawing*. New York: Brunner/Mazel.
- Malchiodi, C. (2013). *Çocukların resimlerini anlamak* (Çev. Y. Yurtbay). Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London, United States of America: SAGE.
- Savaş, İ. (2014). *Çocuk resimi ve bilinçaltı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Striker, S. (2005). *Çocuklarda sanat eğitimi* (Çev. A. Akın). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Webster, J., & Watson, R. T. (2002). Analyzing the past to prepare for the future: Writing a literature review. *MIS Quarterly*, 26(2), 13–23.
- Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle çocuk* (17. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Çalışmalar

Lisansüstü Tezler

- Akdiş, M. (2013). *Okul öncesi çocukların resimsel üretimlerinin göstergebilimsel açıdan çözümlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akman, İ. (2014). *Okul öncesi dönem çocuğunun kendini ifade etmesinde resmin önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aşçıoğlu, G. (2013). *Bir grup okul öncesine devam eden çocuğun aile resimlerinin yorumlanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, S. (2000). *3-12 yaş arası çocukların sanat eğitimi üzerine görüş ve öneriler* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayvalı, A. (1997). *7-11 yaş grubu ailesi yanında ve kurumda büyüyen kız ve erkek çocukların anne-baba figürü çizimlerinin duygusal gelişim ve gelişimsel düzey açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baysal, M. (2010). *1-11 yaş çocuk resimlerinde renk, biçim ve konuların tablolandırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Bostancı, F. (2006). *Çocuk resmini konu, çizgi, şekil ve renk açısından değerlendirmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cengiz, K., C. (2001). *5-6 yaş grubu okul öncesi kurumsallaşmış çocuklarda hazır materyallerden bakarak çizme ve spontane çizme uygulamalarının çizgi becerileri gelişimi açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Çanak, N. (2008). *Otizmlili çocukların resimlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Demir, K. (1999). *İlköğretimde sanat eğitimi ve çocuğun plastik gelişim aşamaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Demirkapı, A. (2004). *Ailesinden ayrı yaşamının yarattığı psikolojik sorunların çocuk resimlerinde gözlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Dinçer, N. (2008). *06-11 yaş öğrencilerin ailesel ve bireysel özelliklerinin resimlerine yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Güven, G. (2009). *Okul öncesi çocuklarının insan ve aile resmi çizimlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güvenç, E. (2005). *İlköğretim birinci basamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karaşin, E. (2011). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin resimlerinde sosyal çevre ve kültürel yapının yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, Z. (2013). *Anasınıfına devam eden çocukların okul bahçesinde görmek istedikleri ortam özelliklerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kili, B. H. (2010). *7-9 yaş arası özel eğitim gören öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin çizgisel gelişimindeki farklılığın tespit edilmesi üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Laboç, O. (2010). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında eğitim gören I. , II. ve III. sınıf öğrencilerinin resimlerine yansıyan aile özelliklerinin analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Metin, Ö. (2009). *Ankara'da yaşayan altı yaşındaki yabancı uyruklu çocuklarla Türk çocuklarının aile resimlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Miandoab, S. H. (2008). *Zihinsel engelli kardeşi olan ve zihinsel engelli kardeşi olmayan 7-13 yaş grubu çocukların aile resim çizimlerinin karşılaştırılması ve analizi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Okaylı, M. (2014). *Okul öncesi dönem (5-6 yaş) ve ilkokul dönemi (7-9 yaş) çocuklarında insan figürü çizimindeki gelişimin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Okyay, L. (2008). *6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyo-kültürel değişkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Öveç, Ö. (2012). *Okul öncesi eğitim alan 6 yaş çocuklarının bazı duyguları (Sevgi, korku, mutluluk, üzüntü) resmetmelerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, A. (2014). *60-72 aylık çocukların resimlerine duygusal tiplerin yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özlu, K. A. (2015). *Çocukların hastaneye yatmaya bağlı gelişen kaygı düzeylerinin resim çizme yöntemi ile incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sağlam, M. (2011). *Boşanma sürecinde olan ailelerdeki çocukların aile algılarının ve sorunlarının resimler aracılığı ile incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tanay, A., D. (2011). *Teknolojinin 7-9 yaş grubu çocuk resimlerine etkisi (Erzurum ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tefek, A., F. (2016). *Hayat bilgisi dersindeki değerlere yönelik öğrenci görüşleri ve edinim durumları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Tekin, J. (2012). *Okul öncesi eğitim almış ve almamış çocukların yaptıkları resimleri ile öğretmen algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tümlü, C. (2013). *5-12 yaş aralığındaki çocukların ölüm algısını ifade biçimlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Ulcay, S., S. (2011). *İlköğretim çağı çocuk resimlerinde Cennet ve Cehennem tasavvuru* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Uslu, S. (2008). *SHÇEK'e bağlı çocuk yuvalarında yaşayan çocuklar ile aileleriyle birlikte yaşayan 7-9 yaş grubu çocukların sanatsal gelişim düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vatansever, N. (2008). *Çocuk cerrahisi'nde ameliyat olan 8-12 yaş grubu çocukların hastane ortamı ve operasyondan etkilenme durumlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yağcı, M. M. (2007). *Yöresel kültür farklılıklarının 7-9 yaş grubu çocuklarının resimlerine yansımaları (Ankara ve Mardin illeri örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, G. (2009). *Cinsel istismara uğramış ve uğramamış 6-12 yaş grubundaki çocukların aile resmi çizimleri, davranış sorunları ve ailelerin işlevsel özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Makaleler

- Ahi, B., Cingi, M. A., & Kıldan, A. O. (2016). 48-60 Aylık çocukların öğretmen kavramına yönelik algılarının çizimler aracılığıyla incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(1), 77-90.
- Akgün, E., & Ergül, A. (2015). 55-74 aylık çocukların resimlerinde aile algısının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(2), 209-228.
- Akşin, E., & Tunçeli, H. İ. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının “tehlike” kavramına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 599-609.
- Bilgin, A., & İşler, A. Ş. (2008). Cinsiyet farklılıklarına göre çocukların renk tercihleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 3(4), 731-741.
- Çetin, G. (2015). İlkokul öğrencilerinin temiz ve kirli çevre ile ilgili görüşleri. *Uluslararası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1(1), 26-41.

- Çiçekler, C., Y., & Koruklu, Ö. N. (2014). 4-6 Yaş arasındaki çocukların serbest resim çalışmalarındaki resim özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 551-563.
- Dağlıoğlu, H. E., Çalışandemir, F., Alemdar, M., & Kangal, B., S. (2010). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların insan figürü çizimleri. *İlköğretim Online Dergisi*, 9(1), 31-43.
- Dağlıoğlu, H. E., & Deniz, Ü. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının insan figürü çizimlerinin gelişimsel açıdan cinsiyete göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 16-30.
- Güven, G. (2015). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların insan figürü çizimleri. *NWSA-Education Sciences*, 10(3), 204-211.
- Halmatov, M., Sarıçam, H., & Halmatov S. (2012). Okul öncesi eğitimdeki 6 yaş çocukların çizdikleri çevre resimlerinin ve çevre kavramını algılayışlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 3(1), 30-44.
- İnan, M., Karagözoğlu, C., & Şimşek, Ö. (2014). 7 Yaş çocuklarında hareketli oyunların saldırganlık davranışları üzerine etkileri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(1), 47-58.
- Köçkar, Ç., & Gürol, A. (2013). Kanserli çocukların anksiyete, agresyon ve benlik saygısının resim yoluyla analizi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(1), 33-39.
- Özsoy, S., & Ahi, B. (2014). Çocukların gözüyle “bilim insanı”. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 8(1), 204-230.
- Tüzel, E., & Şahin, D. (2014). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin okul yöneticilerine ilişkin metaforları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(17), 356-396.
- Üçok, Z., & Özkan, S. (1984). Çocuk diş hekimliğinde stresin önemi ve resim çizdirilerek belirlenmesi. *Journal of İstanbul University Faculty of Dentistry*, 20(1), 78-86.
- Ünsal, Ö. F., & Şahan, B. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 409-416.
- Yaralı, T. K., Özkan, H. K., & Aytar, G. A. (2016). Yedi ve on yaş çocuklarının sevgiyi ifade ediş biçimlerinin çizdikleri resimlere yansımaları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2181-2194.
- Yüksel, M. Y., Kurt, B., Gülsu, N., Akdağ, C., Aydın, F., & Erdoğan, F. (2016). Okula uyum sağlamakta güçlük çeken çocukların çizdikleri okul resimleri üzerine nitel bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 642-658.

EXTENDED ABSTRACT

Summary

Pictures drawn by children have been used for diagnosis, prognosis and treatment for centuries. In terms of drawing development, each picture drawn by children from scribbling period to schematic period without the desire to be appreciated, allows us to acquire a lot of information about children, both developmentally and protectively. Information obtained through a picture drawn by a child depends not only on the child's ability to reflect on paper and the ability to tell what is reflected, but also on the researcher's understanding of drawing interpretation and the instructions the researcher gives to the child. This research includes 53 studies, which

postgraduate dissertation studies and academic articles, published electronically on Turkey National Thesis Center and Ulakbim Dergipark database between 1986-2016.

Purpose

The aim of this study is to contribute to the literature by examining the studies on children's paintings in our country in a holistic way. In this context, academic articles and graduate theses published between 1986 and 2016, which can be accessed via the Internet, were examined.

Method

In this study, it is aimed to examine the studies that the pictures drawn by children between the ages of 3-9 between 1986 and 2016 are analyzed in terms of developmental and psychological (projective) phenomenology. Document analysis allows to understand a subject's particular aspects focused by researchers within a given time and identify the missing aspects. In any subject examined the identification of sub-headings that are focused and missed, strengthens the theoretical framework and enables the progression of knowledge and the emergence of a large picture in that context (Hart, 1998; Webster and Watson, 2002; Karasar, 2013; Jalongo and Heider, 2015).

Research Process

Stage 1: Firstly, scanning was carried out by the key words through "drawing, children's drawing, drawing pictures" in the International Dissertation Center of the Council of Higher Education and Ulakbim Dergipark Database, on the date of 10.04.2017.

Stage 2: As a result of the scanning, between the years 1986-2016, 75 studies on children's drawings were reached.

Stage 3: After the scanning, 22 studies including this research, because it were not appropriate for this research criteria, for example, study is lack of publication permit or study is not to be uploaded to Turkey National Thesis Center system or study push publication permit back or study related to only based on peer evaluation or study was loaded incomplete in electronic system by researcher, etc.

Stage 4: As a result of this research process, 53 studies (35 postgraduate dissertations-18 academic articles) were examined in the framework of the type of study, the year of publication, the sample properties, data collection tools, and the researcher's drawing directions for children's drawings in this research.

Findings

As a result of the research, it was seen that the studies interpreting the drawings of the children between the ages of 3 and 9 increased significantly after 2008; that the research samples ranged from 10 to 2400; that the children were mostly given in different forms the instruction "draw a human" (n:30); that the children mostly involved in this research were the ones with parents living separately or with parents who are about to divorce (n:10); and that the data collection tools most commonly used by the researchers were "interview, family/children information form", "questionnaire" (n:34) along with the tools developed for drawing interpretation.

In addition, it is seen that the children's drawings were interpreted in framework of more the developmental approach (n:32) than the projective approach (n:17) by researchers. There are

also studies which both developmental and projective evaluation methods were used (n:4) together. Although there were a lot of studies type in both master's thesis and academic paper type (n:50), study type of doctoral thesis was few (n:3).

It was seen that studies which were interpreted children's drawings in the framework of the developmental approach had been often without directives for drawing, whether the children's line development characteristics appropriate to developmental period when the child was, and what it means of any concept revealed by lines, in terms of children's mind, although interpreted children's drawings in the framework of the projective approach, the process of interpretation were mostly dependent on specific techniques and certain stages.

When both approaches are interpreted, it had been understood that interpreted children's drawings in the framework of the projective approach, the forms of data collection were more various than the other approach.

Conclusion and Suggestions

In conclusion, studies conducted in Turkey between 1986-2016, which children's drawing interpreted, although it is seen that researches are diversified by researchers in terms of drawing and analysis technique, it is evaluated that children are not sufficient in terms of diversification of their special needs (etc. special types of necessities, divorce, sexual abuse, accident, natural disaster). The studies of children's drawings by document analysis also may be carried out in different childhood geographies and research on the special conditions of children. In addition, various subjects related to the research processes can be examined by contacting the researchers who design the studies on children's paintings. On the other hand, it will contribute to the literature to examine the validity and reliability of the measurement tools used in the studies of the children's drawings.